

Švietimo darbuotojų tobulinimas, siekiant pilietinės brandos ir migrantų integracijos

Andrius Bečys¹, Giedrė Kvieskienė²

¹ Tarptautinė migracijos organizacija, A. Jakšto g. 12, 01105 Vilnius, andrius.becys@gmail.com

² Vytauto Didžiojo universiteto švietimo akademija, T. Ševčenkos g. 31, 03113 Vilnius, giedre.kvieskiene@vdu.lt

Anotacija. Lietuvai dėl karo Ukrainoje sulaukus rekordinio skaičiaus migrantų bei pabėgėlių mokinių iš Ukrainos, susiformavo didžiuliai iššūkiai švietimo sistemai. Straipsnyje pristatomas Tarptautinės migracijos organizacijoje (IOM Lietuva) vykdytos apklausos rezultatai, kurios tikslas yra išsiaiškinti, kokios kompetencijos reikalingiausios įtraukios mokyklos kultūros kontekste. Siekiant šio tikslo apklausti Lietuvos švietimo įstaigų administracijos ir pedagogų atstovai. Straipsnyje analizuojami respondentų pasirinkti prioritetai, jų pristatomos aktualiausios temos. Straipsnyje pristatoma 2631 respondento, dirbančio skirtingose šalies bendrojo lavinimo mokyklose bei ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, atsakymų analizė, išryškėję trūkstantų kompetencijų prioritetai. Rezultatai atskleidė, kad daugeliui respondentų priimtinesni yra mišrus ir nuotolinis kompetencijų kėlimo būdas. Tiriant kvalifikacinių renginių, seminarų poreikį nustatyta, kad daugiausia migracijos tematika trūksta praktinių patarimų dirbantiems su kitakalbiais vaikais, o socialinės įtraukties tema – įtraukiojo ugdymo klausimai. Diskusijoje atskleidžiama rezultatų interpretacija ir jų įtaka švietimo sistemai, o gauti atsakymai palyginami su kitų šalių tyrimų rezultatais. Išvadose pateikiamos tolesnių tyrimų kryptys.

Esminiai žodžiai: *tarpkultūrinė komunikacija, kompetencijų ugdymas, mokytojai, socialinė įtrauktis, nuotolinis mokymasis.*

Įvadas

2022 m. prasidėjęs karas Ukrainoje ir migracijos skaičių padidėjimas sukėlė iššūkių ne tik Lietuvai, bet ir visoms kaimyninėms šalims bei Europos Sąjungos narėms. Nuo karo pradžios Europos šalyse užregistruoti 4 816 923 ukrainiečiai pabėgėliai. Iš tiesų šalį paliko gerokai daugiau žmonių: UNHCR duomenimis, užregistruota daugiau

kaip 7,3 mln. sienos kirtimo iš Ukrainos atvejų. Remiantis UNHCR¹ duomenimis, dar 2,3 mln. asmenų grįžo atgal į šalį. Lietuvos migracijos informacinėje sistemoje MIGRIS registruotų karo pabėgėlių iš Ukrainos skaičius viršijo 70 tūkst., beveik 25 tūkst. iš jų – nepilnamečiai. Tokiam migrantų skaičiui nebuvo pasiruošusi nė viena šalis, todėl iššūkiai susiformavo visuose sektoriuose, atsiliepė ekonominiams bei socialiniams santykiams. Šios migracijos išskirtinumas, lyginant su panašiais migracijos atvejais iš kitų regionų, yra tai, kad iš Ukrainos migravo daugiausia moterys ir vaikai, todėl ir su migrantų įtraukimu ar integracija susiję klausimai apima kitokius nei įprastai sektorius. Vienas pagrindinių – švietimo sektorius, apimantis ikimokyklinį bei bendrąjį vaikų ir paauglių ugdymą. Atsižvelgus į susidariusią situaciją Tarptautinės migracijos organizacijos biuras Lietuvoje (toliau – IOM Lietuva) siekė iširti, su kokiomis problemomis susiduria švietimo įstaigos Lietuvoje įtraukiant pabėgėlius. 2022 m. rugpjūčio bei rugsėjo mėn. su VDU vykdytas tyrimas (IOM Lietuva, 2022) atskleidė, kad net 80 proc. Lietuvos pedagogų trūksta ne tik metodinės medžiagos dirbti su migrantais, bet ir kompetencijų, kurios leistų šį procesą padaryti sklandų.

2023 m. sausio mėn. IOM Lietuva bendradarbiaudama su VDU atliko tyrimą, kurio tikslas buvo nustatyti kaip Lietuvos švietimo įstaigų administracijos atstovai bei įstaigose dirbantys pedagogai norėtų kelti savo kompetencijas, kokios su migracija bei socialine įtrauktimi susijusios seminarų temos juos labiausiai domina bei būtų naudingos. Iš viso apklausoje dalyvavo 2 670 respondentų iš 59 Lietuvos savivaldybių, iš jų 515 nurodė esantys administracijos atstovai, 2 041 pedagogas, 99 nurodė kitas specialybes ar sujungė abu atsakymus.

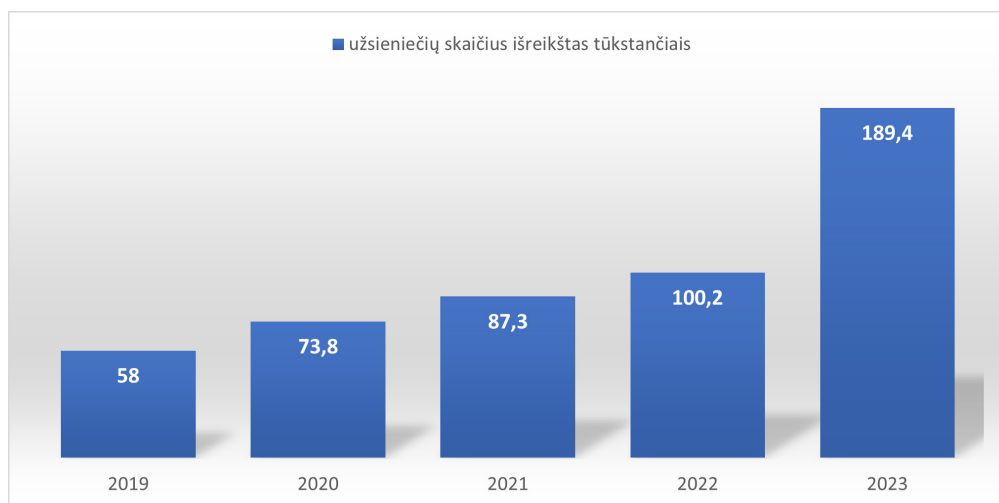
Respondentai turėjo galimybę laisvai pasirinkti ar atsakyti į klausimus, taip pat papildyti rekomenduojamus atsakymus asmeniniu atsakymu. Laikantis tyrimo etikos, respondentų nebuvo prašoma pateikti nei konkrečios švietimo įstaigos pavadinimo, nei vardo ar pavardės. Kadangi anketoje buvo galimybė pateikti el. pašto duomenis norintiems susipažinti su tyrimo rezultatais, prieš analizuojant duomenis jie buvo atskirti nuo pagrindinių duomenų. Duomenys buvo surinkti naudojantis *Microsoft Office* platforma, o apdoroti remiantis *Microsoft Excel* programine įranga.

Kontekstas

Analizuojant su imigracija susijusius duomenis galima teigti, kad situacija keičiasi sparčiai, o tendencijos yra, kad imigracija tik didės. Migracijos departamento prie LR VRM pateikiami 2019–2023 m. duomenys (2023) rodo, kad užsieniečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, skaičius nuo 2019 m. 58 tūkst., 2023 m. pradžioje padidėjo iki

1 Football unites with UNHCR and WFP in a global appeal for the people of Ukraine. (2022). <https://www.unhcr.org/news/announcements/football-unites-unhcr-and-wfp-global-appeal-people-ukraine>

189 tūkst. gyventojų (1 pav.). Taigi galima daryti prielaidą, kad imigrantų iš kitų šalių skaičius Lietuvoje ir toliau turi galimybę augti.

1 pav. Užsieniečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, skaičius nuo 2019 iki 2023 m. (šaltinis: Migracijos departamentas prie LRVRM, 2023)

Lietuvoje 2022 m. bendras užregistruotų Ukrainos karo pabėgėlių skaičius, remiantis Migracijos departamento prie LRVRM duomenimis (2023), 2022 m. buvo 72 496. Remiantis statistikos departamento duomenimis², iki 2023 m. vasario mėn. į Lietuvą iš Ukrainos atvyko 6 178 vaikai iki 6 m. ir 19 522 vaikai nuo 6 iki 17 metų. Analizuojant atvykusių suaugusiųjų profesinį pasiskirstymą pagal grupes, nustatyta, kad 1 121 priskiriami prie auklėtojų, o 1 806 – prie mokytojų grupės, todėl galima teigti, kad net 2 927 asmenys yra tiesiogiai susiję su švietimo sektoriumi. Remiantis ŠMSM duomenimis (ŠMSM, 2023), 2022 m. lapkričio 31 d. pagal Priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo programas mokėsi 2 957 vaikai iš Ukrainos, pagal visas kitas programas – 9 042 mokiniai. Palyginimui, remiantis Lietuvos Bendrojo ugdymo mokyklų duomenimis, pateikiamais Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (NŠA, 2022), tai atitiktų 24 vidutinio dydžio mokyklas, kuriose mokosi apie 367 mokinių.

Mokinių užsieniečių gausa atvėrė jau esamas švietimo sistemos problemas, susijusias su būtinybe transformuoti pačią mokymosi sistemą (Kvieskienė, Hopkins, Kvieska ir Kohl, 2022), ypač sutelkti dėmesį į mokytojų kompetencijas (Transforming education summit 2022, 2022; OECD, 2019), kad būtų galima išlaikyti labiausiai kvalifikuotus mokytojus (UNESCO (International Commission on the Futures of Education, 2021).

2 Statistikos departamentas. Karo pabėgėliai iš Ukrainos [žiūrėta 2023-02-18]. Prieiga internetu: <https://osp.stat.gov.lt/ukraine-dashboards>.

Tinkamos ir aukštos pedagogų kompetencijos kuria naują vertę ne tik patiems mokytojams, bet bendruomenėms, kuriose jie dirba (OECD, 2020). Tiksliai suformuluoti, kokių kompetencijų mokytojams trūksta, yra sudėtinga dėl duomenų apibendrinimo (Soto, 2021). Pedagogų kompetencijos būna keliamos kelias būdais – vadovų arba asmenine iniciatyva. Pastebima, kad daugeliu atvejų vadovai sieja pedagogų kompetencijų kėlimą su įstaigos tikslais ir komandiniais uždaviniais (Neale, Spencer-Arnell ir Wilson, 2011), o patys pedagogai remiasi asmeninėmis vertybėmis (Väyrynen ir Paksuniemi, 2020) ar ieško kursų, padedančių įgyti tiesioginiam darbui reikalingų įgūdžių (Salamon, Wenno, Marlen ir Aumaj, 2021).

Mokytojų rengime dalyvauja daug ir skirtingų institucijų. Sudaromos pedagogų kompetencijų programos įtraukia mokslininkus, tačiau, norint pasiekti, kad pedagogai atliptų besikeičiančio pasaulio sociumo poreikius, būtina stebėseną (Krachman, 2022), o patys pedagogai turi daugiau dirbti komandose, skatinti tinklaveiką bei taip prisidėti kuriant modernią ir tvarią visuomenę (Kvieskienė, Kvieska ir Carlsburg, 2021).

Vienas iš tvarios visuomenės elementų yra daugiakultūriškumo ir tarpkultūrinio dialogo egzistavimas. Vertinant trumpalaikes ir ilgalaikes ukrainiečių karo pabėgėlių vaikų kompensacinio ugdymo strategijas, pastebima pedagoginio personalo daugiakultūriškumo kompetencijų poreikis (ŠMSM, 2022). Pasiruošimas dirbti su kitataučiais yra būtinas (Brander, Witte, Ghanea, Gomes ir lietuviško leidimo projekto vadovas Bečys, 2010), siekiant užtikrinti vaikų mokyklos sėkmingą lankymą (IOM et al., 2013)

Be to, mokytojai, kurių įsitikinimai apie veiksmingumą buvo labai aukšti, dažniau nurodė, kad konfliktų sumažėjo, nei mokytojai, kurių įsitikinimai apie veiksmingumą buvo žemi (Spilt, Koomen, Thijs ir van der Leij, 2012).

2022 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. Vytauto Didžiojo universiteto ir IOM Lietuva atliktas tyrimas „Ukrainiečių šeimų integracijos iššūkiai, lūkesčiai, socialinė-emocinė savijauta“ (IOM Lietuva, 2022) atskleidė ir kitas problemas, su kuriomis susiduria ir Lietuvos pedagogai, ir čia atvykę ukrainiečiai mokiniai. Tyrimo duomenys parodė, kad beveik 60 proc. ukrainiečių mokinių susidūrė su problemomis mokantis lietuvių kalba, iš kurių 53,3 proc. minėjo sudėtingą gramatiką bei žodyną, 33,3 proc. teigė negavę papildomos pagalbos mokantis lietuvių kalbą. Taip pat nustatyta, kad ukrainiečiams Lietuvoje trūko švietimo pagalbos. Pastebėta, kad 55,8 proc. vaikų neturėjo mokymosi asistento, 79,3 proc. neturėjo mentoriaus, 90 proc. – bendraamžio mentoriaus, todėl galima prielaida, kad ukrainiečių vaikams buvo sunkiau pritaipyti mokyklose ar naudotis jos ištekliais. Tyrimas taip pat parodė, kad net 88 proc. pedagogų neturi darbo patirties su pabėgėlių ar migrantų vaikais ar jaunimu, ir tik 1,2 proc. pedagoginių studijų metu studijavo darbo su pabėgėliais ir (arba) migrantais studentais metodikas. 12,6 proc. per pastaruosius 3 metus per kvalifikacijos tobulinimo renginius mokėsi darbo su mokiniais pabėgėliais ir (arba) migrantais metodikų.

Apibendrinant galima teigti, kad, remiantis migrantų skaičiaus didėjimu, Lietuvoje augs poreikis formuoti bei stiprinti pedagogų kompetencijas, būtinas darbe

su kitataučiais, o tai daryti reikia ne tik kuriant ilgalaikes pedagoginių studijų programas, bet ir tinkamai organizuojant trumpalaikius seminarus ar kvalifikacijos kėlimo programas.

Metodologija

Siekiant išanalizuoti Lietuvos švietimo darbuotojų kompetencijų kėlimo pasirinkimo prioritetus, buvo pasirinkta atlikti kiekybinį tyrimą. Tyrimo metodas – anketinė apklausa.

Empirinis tyrimas buvo atliekamas nuo 2023 m. sausio 26 d. iki 2023 m. vasario 6 d. Apklausos anketos buvo išsiųstos visoms Lietuvos mokykloms bei ikimokyklinio ugdymo įstaigoms. Elektroniniai laiškai buvo siunčiami įstaigų raštinėms su prašymu juos išplatinti mokyklos administracijai bei mokykloje dirbantiems pedagogams.

Apklausą sudarė 3 klausimų grupės: 4 klausimai demografiniai, 3 susiję su kompetencijos kėlimo būdo pasirinkimu, 2 analizuojantys susijusias temas. Taip pat buvo teiraujama, ar respondentai norėtų susipažinti su tyrimo rezultatais, pasidalyti pastebėjimais, rekomendacijomis bei pasiūlymais.

Respondentai buvo informuoti apie tyrimo etiką, tyrimo metu nerenkami duomenys, leidžiantys nustatyti įstaigą, kurioje dirba respondentai. Apklausoje prašoma pateikti savivaldybę, kurioje jie dirba, švietimo įstaigos tipą, nurodyti, ar yra administracijos atstovas ar pedagogas, ar turi patirties darbe su mokiniais migrantais.

Kompetencijų kėlimo būdai buvo tiriami keliai etapai. Pirmuoju buvo nustatoma, kokį – kontaktinį, nuotolinį ar mišrų – būdą respondentai mieliau rinktųsi. Kitais klausimais analizuojama, kokie konkretūs kontaktiniai bei nuotoliniai kompetencijų kėlimo būdai labiausiai patinka.

Apklausoje buvo pateikiami du klausimai, analizuojantys esmines temas. Pirmuoju buvo tiriamos švietimo darbuotojams aktualiausios temos susijusias su migracija, antruoju aktualiausios su socialine įtrauktimi susijusios temos. Temos buvo parinktos atsižvelgiant į UNESCO (International Commission on the Futures of Education, 2021) ir IOM (IOM et al., 2013; IOM Lietuva, 2022) aptariamąs temas, analizuojančias migraciją, migrantų integracijos iššūkius bei jų sąsajas su švietimo sistemomis skirtingose šalyse.

Pagrindinės temos, kurios siejasi aktyvia įtrauktimi, buvo atrinktos bendradarbiaujant su VDU bei remiantis EBPO (Kvieskienė et al., 2022; OECD, 2019; OECD, 2020).

Demografinė respondentų analizė

Apklausos rezultatai. Analizuojami apklausos rezultatai suteikė galimybę iširti švietimo įstaigų darbuotojų prioritetus pasirenkant priimtinesnius būdus

kompetencijoms įgyti, tačiau dėl didelės respondentų apimties būtina išsamiau išanalizuoti atskirų švietimo įstaigų situaciją.

Apklausoje iš viso dalyvavo 2 675 respondentai. Apdorojus atsakymus, buvo nustatyta, kad 58 respondentai nenurodė savivaldybės, kurioje dirba. Kiti respondentai nurodė dirbantys 59 savivaldybėse. Nedalyvavo respondentų iš Molėtų rajono. Taip pat apskaičiuota, kad iš didžiųjų miesto tipo savivaldybių buvo 1 123 respondentai.

Apklausoje daugiausia dalyvavo (žr. 1 lentelę) respondentų, dirbančių gimnazijose – 918, progimnazijose – 547, pagrindinėse mokyklose – 367, pradinėse mokyklose – 104, ikimokyklinio ugdymo įstaigose – 635 respondentai. 17 respondentų nenurodė, kokio tipo įstaigoje dirba, 87 respondentai atstovavo daugiafunkciniams centrams, mokykloms-darželiams, specialiosioms mokykloms, kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centrui ir kt. Po pirminio duomenų apdorojimo respondentai buvo sugrupuoti sujungiant respondentų, nenurodžiusių įstaigos, atsakymus į bendrą grupę – 104 respondentai.

1 lentelė

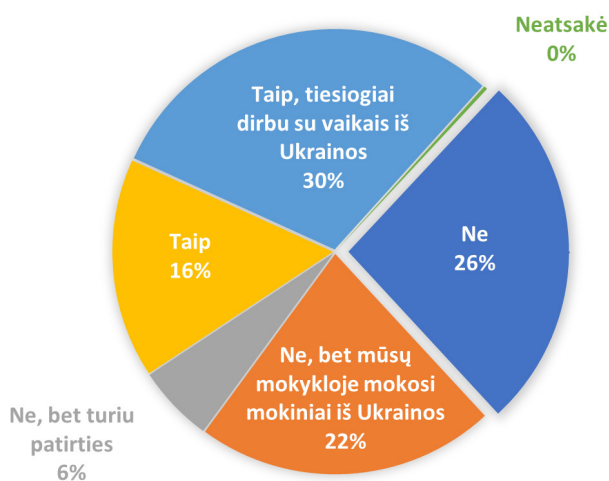
Respondentų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį bei įstaigos tipą

Darbo pobūdis	Įstaigos tipas						Iš viso
	Gimnazija	Ikimokyklinio ugdymo	Pagrindinė mokykla	Pradinė mokykla	Progimnazija	Kita, nenurodė	
Administracijos atstovas	147	179	67	33	76	21	523
Pedagogas	737	439	288	64	446	72	2 046
Pedagogo padėjėjas	3		5		6	1	15
Švietimo pagalbos specialistas	25	11	4	6	17	6	69
Kita / Nenurodė	6	6	3	1	2	4	22
Iš viso:	918	635	367	104	547	104	2 675

Pagal darbo pobūdį 523 respondentai nurodė, kad dirba švietimo įstaigos administracijoje, 2 046 respondentai – pedagogai, 69 išskyrė esantys švietimo pagalbos specialistai, 15 – pedagogo padėjėjai, 22 – nenurodė arba kita. Tolesniems etapams respondentai, nurodę, kad yra pedagogo padėjėjai, švietimo pagalbos specialistai ar

nenurodę pareigų, buvo sujungti į bendrą grupę. Taip buvo padaryta, nes konkretaus tyrimo rėmuose jų atsakomybės švietimo įstaigoje planuojant ir įgyvendinant kompetencijų kėlimo planus nesiskiria. Išsamesni duomenys pateikiami 1 lentelėje.

Dėl patirties darbe su migrantais 800 (30 proc.) respondentų atsakė, kad dirba tiesiogiai su vaikais iš Ukrainos, kad dirba su migrantais nurodė 431 (16 proc.); kad nedirba, bet mokykloje mokosi mokiniai iš Ukrainos, atsakė 587 respondentai (22 proc.); nedirba, bet turi patirties – 151 (6 proc.); neturi patirties su vaikais migrantais atsakė 701 respondentas (26 proc.) (žr. 2 pav.).

2 pav. Respondentų darbo su migrantais patirtis (sudarė autoriai)

Apibendrinant respondentų atsakymus galima teigti, kad net 74 proc. respondentų tiesiogiai ar netiesiogiai yra susipažinę su klausimais, susijusiais su migrantų įtraukimu. Tai taip pat leidžia daryti prielaidą, kad didžioji dalis Lietuvos švietimo įstaigose dirbančiųjų turi asmeninės patirties arba kolegų pagalbą ir yra susipažinę su darbu su migrantais iššūkiais. Todėl tai sustiprina ir planuojant žinių, kurių reikia siekiant įgyti reikiamų kompetencijų sėkmingiems rezultatams pasiekti, temas.

Kompetencijų kėlimo pasirinkimo prioritetai

Respondentų klausėme, kaip jie norėtų kelti savo kompetencijas ir kokį būdą jie pasirinktų: kontaktinį, nuotolinį (internetu) ar mišrųjį (kai derinami abu anksčiau minėti būdai). Kadangi respondentų imtis buvo pakankamai didelė, buvo nuspręsta jų atsakymus išskirti ir palyginti procentines atsakymų išraiškas. Bendros visų grupių tendencijos yra panašios. Dauguma rinktųsi mišrųjį (40,82 proc.), panašiai rinktųsi

nuotolinį (37,46 proc.), mažiausiai rinktūsi kontaktinį (20,04 proc.), tik maža dalis respondentų į šį klausimą neatsakė (1,68 proc.), (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas renkantis kompetencijų kėlimo būdą

Darbo pozicija ir švietimo įstaigos tipas	Kontaktinį	Nuotolinį	Mišrų	Neatsakė	Iš viso
Administracijos atstovas	11,47 %	37,48 %	48,76 %	2,29 %	100,00 %
Gimnazija	15,65 %	34,01 %	47,62 %	2,72 %	100,00 %
Ikimokyklinio ugdymo	8,94 %	37,43 %	51,40 %	2,23 %	100,00 %
Pagrindinė mokykla	5,97 %	43,28 %	44,78 %	5,97 %	100,00 %
Pradinė mokykla	9,09 %	57,58 %	33,33 %	0,00 %	100,00 %
Progimnazija	14,47 %	30,26 %	55,26 %	0,00 %	100,00 %
Kita	14,29 %	38,10 %	47,62 %	0,00 %	100,00 %
Pedagogas	22,19 %	38,03 %	38,32 %	1,47 %	100,00 %
Gimnazija	21,57 %	35,96 %	40,84 %	1,63 %	100,00 %
Ikimokyklinio ugdymo	22,10 %	38,95 %	37,59 %	1,37 %	100,00 %
Pagrindinė mokykla	22,22 %	41,32 %	36,11 %	0,35 %	100,00 %
Pradinė mokykla	21,88 %	50,00 %	28,13 %	0,00 %	100,00 %
Progimnazija	23,54 %	36,32 %	38,12 %	2,02 %	100,00 %
Kita	20,83 %	40,28 %	36,11 %	2,78 %	100,00 %
Kiti	20,75 %	26,42 %	50,00 %	2,83 %	100,00 %
Gimnazija	26,47 %	20,59 %	50,00 %	2,94 %	100,00 %
Ikimokyklinio ugdymo	5,88 %	41,18 %	52,94 %	0,00 %	100,00 %
Pagrindinė mokykla	8,33 %	16,67 %	66,67 %	8,33 %	100,00 %
Pradinė mokykla	28,57 %	42,86 %	28,57 %	0,00 %	100,00 %
Progimnazija	24,00 %	28,00 %	48,00 %	0,00 %	100,00 %
Kita	27,27 %	18,18 %	45,45 %	9,09 %	100,00 %
Iš viso:	20,04 %	37,46 %	40,82 %	1,68 %	100,00 %

Analizuojant duomenis išsamiau, galima pastebėti, kad tiek administracijos, tiek pedagogų nuomonė sutampa, kai renkama nuotolinis mokymosi būdas (atitinkamai 37,48 ir 38,03 proc.), tačiau ryškiai išsiskiria renkantis kontaktinį bei mišrųjį.

Esminis skirtumas atsiranda analizuojant kontaktinį kompetencijų kėlimo būdą, nes beveik dvigubai daugiau jį rinktūsi pedagogų nei administracijos atstovų (atitinkamai 22,19 ir 11,47 proc.). Taip pat skiriasi ir mišraus kompetencijų įgijimo būdo pasirinkimas. Jį dažniau rinktūsi administracijos atstovai nei pedagogai (48,76 proc.

administracijos atstovų, 38,32 proc. pedagogų). Taip pat pastebėta, kad daugeliu atveju egzistuoja reikšmingas skirtumas, atsižvelgiant į tai, kokioje įstaigoje dirba šie asmenys.

Kontaktiniai kompetencijų kėlimo būdai

Analizuojant, kokie kontaktiniai kompetencijų kėlimo būdai yra priimtinausi respondentams, buvo pateikiami skirtingi atsakymų variantai bei paliekama galimybė atsakymus papildyti.

3 lentelė

Kontaktinis kompetencijų kėlimo būdas

Nr.	Kontaktinis kompetencijų kėlimo būdas	Proc. išraiška
1.	Trumpi vienos dienos mokymai aktualia tema, kuriuos veda akademikai.	51 %
2.	Seminarai parengti neformaliojo ugdymo pagrindais, kuriuos veda tos temos ekspertai praktikai.	49 %
3.	Projektai ir praktikos, suteikiančios galimybę jų metu įgyti praktinių įgūdžių ir / ar patirties.	36 %
4.	Ilgalaikės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos: parengtos pagal LR Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymą Nr. V-1367, kai kursai vyksta Jūsų mokykloje ir yra adaptuojami konkrečiai įstaigai. Trukmė apie 40 val.	36 %
5.	Konsultavimas ir mentorystė, kai 6–12 mėn. laikotarpiu sudaroma galimybė susisiekti su konkrečiais ekspertais ar mentoriais, galinčiais padėti rasti sprendimus konsultuojamomis temomis.	20 %
6.	Antros pedagoginės kvalifikacijos (specializacijos) įgijimas, suteikiančios įtraukiojo ugdymo, integruotos pagalbos ir darbo su migrantais kompetencijų ir / arba pedagogikos kvalifikaciją.	15 %
7.	Ilgalaikės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos: parengtos pagal LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymą Nr. V-1367, kai kursai vyksta Jūsų savivaldybėje. Trukmė apie 40 val.	15 %

Apklausoje respondentams nebuvo limituojamas galimų pasirinkimų skaičius. Sudėliojus atsakymus pagal procentinę išraišką buvo nustatyta, kad daugiausia respondentų rinktųsi trumpus mokymus, kuriuos veda akademikai arba ekspertai / praktikai. Mažiausiai pasirinkta ilgalaikė tobulinimo programa, vedama savivaldybėje, kviečiant dalyvius iš skirtingų įstaigų.

Analizuojant, kokie kompetencijų nuotolinio kėlimo būdai yra priimtinausi respondentams buvo pateikiami septyni skirtingi atsakymų variantai bei paliekama galimybė atsakymus papildyti. Nustatyta, kad didžioji dalis – net 62 proc. respondentų –

rinktųsi trumpus kelių valandų seminarus, 39 proc. – mokymus internetu, kur yra ilgalaikės akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos dalis, 31 proc. – socialiniuose tinkluose (pvz., *Youtube*, *Facebook*) pateikiamų seminarų ar konferencijų įrašus. Mažiausiai – 20 proc. respondentų – rinkosi ilgalaikės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas, parengtos pagal LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymą Nr. V-1367, kai kursai vyksta Jūsų savivaldybėje. Trukmė apie 40 val. (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Nuotolinis kompetencijų kėlimo būdas

Nr.	Kontaktinis kompetencijų kėlimo būdas	Proc. išraiška
1.	Internetu (<i>Webinarai</i>) (pvz., <i>Zoom</i> , <i>Teams</i> platformose) organizuojami kelių valandų seminarai	62 %
2.	Internetiniai mokymai, kurie yra ilgalaikės akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos dalis	39 %
3.	Socialiniuose tinkluose (pvz., <i>Youtube</i> , <i>Facebook</i>) pateikiamų seminarų ar konferencijų įrašai	31 %
4.	Praktikos ir projektai. Tai ilgalaikiai mokymai, kai praktiniai įgūdžiai ir patirtis įgyjama per internetinius projektus ar virtualias praktikas	27 %
5.	Internetinėse mokymosi platformose pateikiami savarankiški trumpi mokymosi kursai, kuriuos baigus ir atsakius į testo klausimus, gaunamas mokymo baigimo pažymėjimas	27 %
6.	Konsultavimas ir mentorystė, kai nustatytą laiką sudaroma galimybė susisiekti su ekspertais ar mentoriais, galinčiais padėti rasti sprendimus atskiromis temomis	22 %
7.	Ilgalaikės pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos, parengtos pagal LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymą Nr. V-1367, kai kursai vyksta Jūsų savivaldybėje. Trukmė apie 40 val.	20 %

Apibendrinant galima pastebėti, kad tiek tarp kontaktinio, tiek tarp nuotolinio kompetencijų kėlimo būdų vyrauja trumpi kursai, leidžiantys greitai susipažinti su pateikiama medžiaga. Analizuojant nuotolinius kompetencijų kėlimo būdus į akis krinta aukštas socialiniuose tinkluose (pvz., *Youtube*, *Facebook*) pateikiamų seminarų ar konferencijų įrašų pasirinkimas. Galima daryti prielaidą, kad šį būdą renkama dėl galimybės su medžiaga susipažinti patogiu laiku.

Prioritetinės temos

Su migracija susijusios temos

Analizuojant, kokios **su migracija susijusios seminarų temos** respondentus labiausiai domina bei būtų naudingos, buvo pasiūlyta 11 temų. Taip pat buvo suteikta galimybė pasiūlyti savo temą.

Apdorojus atsakymus pastebėta, kad daugiausia pedagogai rinktųsi mokymus, kuriuose pateikiami „*Praktiniai patarimai dirbantiems su kitakalbiais vaikais*“ (77 proc.). Antra tema pagal populiarumą buvo „*Naujos metodikos darbe su mokiniais ukrainiečiais ar migrantais iš kitų šalių*“ (56 proc.). Trečioje vietoje – „*Kitų šalių gerosios praktikos įtraukiant migrantus mokinius*“ (35 proc.).

Mažiau populiarios temos buvo tokios: „*Religiniai klausimai darbe su migrantais*“ (9 proc.); „*Darnaus vystymosi tikslų diegimas mokyklose: migracijos aspektai*“ (10 proc.); „*Migrantų mokiniai bei migracijos teisiniai klausimai*“ (11 proc.); „*Tarpkultūrinė mediacija ir imigracija*“ (13 proc.).

5 lentelė

Su migracija susijusios seminarų temos

Nr.	Su migracija susijusios seminarų temos	Proc. išraiška
1.	Praktiniai patarimai dirbantiems su kitakalbiais vaikais	77 %
2.	Naujos metodikos darbe su mokiniais ukrainiečiais ar migrantais iš kitų šalių	56 %
3.	Kitų šalių gerosios praktikos įtraukiant migrantus mokinius	35 %
4.	Pažeidžiamų vaikų (nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, kenčiančių nuo potrauminio streso ir pan.) nustatymas, nukreipimas pagalbai gauti ir ugdymo ypatumai	25 %
5.	Tarpkultūrinė komunikacija su atvykstančiais iš kitų šalių ir kultūrų mokiniais	23 %
6.	Mediacijos metodai darbe su migrantais mokiniais bei jų artimaisiais	18 %
7.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas formuojant įtraukią mokyklą (kaip gali padėti valstybinės institucijos, NVO, tarptautinės organizacijos)	14 %
8.	Migrantų mokiniai bei migracijos teisiniai klausimai	13 %
9.	Tarpkultūrinė mediacija ir imigracija	11 %
10.	Darnaus vystymosi tikslų diegimas mokyklose: migracijos aspektai	10 %
11.	Religijos klausimai darbe su migrantais	9 %

Pasirinktos pagrindinės trys temos atskleidžia pedagogų poreikį gauti gilesnių žinių ir praktinių patarimų, kurie padėtų jiems veiksmingiau dirbti su kitakalbiais vaikais,

bei profesinių įgūdžių, būtinų migrantams vaikams tinkamoms sąlygoms adaptuotis naujoje aplinkoje sukurti.

Analizuojant mažiausiai pasirinktus atsakymus, galima pastebėti, kad juos jungia tarpkultūrinių nesusipratimų ir konfliktų sprendimas. Galima daryti prielaidą, kad arba pedagogai galimai jų nepriskyrė prie tiesioginių savo kompetencijų, arba mokyklose šie klausimai dar nėra aktualūs.

Su socialine įtrauktimi susijusios temos

Analizuojant su socialine įtrauktimi susijusias temas galima pastebėti, kad aktualiausia yra „Įtraukiojo ugdymo kūrimas“ (55 proc.); kita tema – „Socialinio-emocinio intelekto ugdymas“ (49 proc.); trečia pagal populiarumą – „Kompleksinės pagalbos modeliavimas“ (41 proc.).

Mažiausia populiarai yra „Traumų prevencija ir intervencija“ (9 proc.).

6 lentelė

Aktyvios įtraukties temos

Nr.	Socialinės įtraukties temos	Proc. išraiška
1.	Įtraukiojo ugdymo kūrimas	55 %
2.	Socialinio-emocinio intelekto ugdymas	49 %
3.	Kompleksinės pagalbos modeliavimas	41 %
4.	Elgesio intervencijos metodikos	36 %
5.	Socialinė komunikacija ir mediacija	29 %
6.	Tarpkultūrinė komunikacija ir žaidyba	27 %
7.	Universalus dizainas edukacijoje	14 %
8.	Traumų prevencija ir intervencija	9 %

Apibendrinant temas galima pastebėti, kad tiek tiesiogiai su migracija, tiek su socialine įtrauktimi susijusiose temose dominuoja temos, tiesiogiai susijusios su pedagogų dalykininkų profesinėmis kompetencijomis, mažesnis su kitų specialybių susijusiomis kompetencijomis. Tam įtakos galėjo turėti ir nevienodas skirtingų profesijų respondentų pasiskirstymas.

Bendri pastebėjimai

Vykdamt apklausą taip pat buvo suformuluoti atvirieji klausimai, kuriuose respondentai galėjo pateikti savo pastebėjimų bei rekomendacijų. Išanalizavus pateiktus atsakymus, išsiskyrė šie probleminiai klausimai / grupės:

8 lentelė

Probleminiai klausimai

Grupė	Pastebėjimai
1. <i>Būtina parama kvalifikacijai tobulinti</i>	Mokytojai nori gauti pagalbą kvalifikacijos tobulinime, ypač darbui su kitakalbiais mokiniais ir jų šeimomis. Siūlo, kad mokymai dirbantiems su vaikais migrantais turėtų būti nemokami, nes dauguma šiuo metu yra mokami.
2. <i>Kalbos barjeras</i>	Mokytojai, dirbdami su mokiniais, kurie nemoka lietuvių kalbos, susiduria su kalbos barjeru. Reikia pagalbos mokant lietuvių kalbos ir palaikant bendravimą su šeimomis.
3. <i>Psichologinė pagalba</i>	Mokytojai pabrėžia psichologų trūkumą, nurodydami, kad jų pagalba yra būtina tiek mokiniais iš Ukrainos, tiek su jais dirbantiems pedagogams.
4. <i>Metodinė pagalba</i>	Mokytojai nori gauti metodinę pagalbą, vadovėlius, pratybų sąsiuvinius ir kitą medžiagą, kuri palengvintų darbą su kitataučiais mokiniais.
5. <i>Praktinė patirtis</i>	Mokytojai vertina praktišką patirtį ir nori daugiau pasidalyti patirtimis, konkrečiais pavyzdžiais bei situacijų analize.
6. <i>Naujovės ir inovatyvūs metodai</i>	Mokytojai norėtų mokytis inovatyvesnių informacijos pateikimo būdų ir gauti naujoviškų pamokų turinio bei medžiagos.
7. <i>Mokytojų krūvio sumažinimas</i>	Mokytojai prašo sumažinti darbo krūvį ir suteikti jiems daugiau laiko taikyti įgytas žinias bei kelti darbo kokybę.

Pedagogai taip pat formavo ir strateginius pasiūlymus, kurie galėtų padėti spręsti mokinių migrantų integracijos klausimą plačiau. Pavyzdžiai:

1. *Suburti kitakalbius, kitataučius vaikus į vieną mišraus amžiaus grupę ikimokyklinėje įstaigoje ir ugdyti jų gimtąją kalbą. Tai padėtų vaikams lengviau adaptuotis ir mokytis lietuvių kalbos, nes jie būtų supažindinami su nauja aplinka ir kalba, jaustųsi saugiau.*

2. *Organizuoti stažuotes ar šešėliavimą, kad pedagogai galėtų stebėti tiesioginį darbą su migrantais. Tai leistų mokytojams gauti praktinių įgūdžių ir suprasti, kaip geriausiai padėti migrantų vaikams adaptuotis naujoje aplinkoje.*
3. *Parengti internetinius nemokamus teminius žodynus lietuvių–rusų–ukrainiečių kalbomis, kad palengvintų pedagogų darbą su kitakalbiais vaikais ir padėtų jiems mokytis lietuvių kalbos.*

Diskusija ir išvados

Šio tyrimo rezultatai leido nustatyti, kaip pedagogai norėtų kelti savo kompetencijas, taip pat kokios migracijos ir socialinės įtraukties temos juos domina.

Buvo nustatyta, kad administracijos ir pedagogų nuomonė praktiškai sutampa, kai renkamasi nuotolinį kompetencijų kėlimo būdą, tačiau ryškiai išsiskiria, kai renkamasi kontaktinį ar mišrųjį. Kontaktinį kompetencijų kėlimo būdą beveik dvigubai daugiau rinktųsi pedagogai nei administracijos atstovai, mišrųjį daugiau rinktųsi administracijos atstovai, mažiau pedagogai. Taip pat egzistuoja rezultatų skirtumas lyginant respondentų iš skirtingų švietimo įstaigų tipų atsakymus. Šie rezultatai iš dalies sutampa su Ž. Advilonienės (2022) tyrimo rezultatais, nurodančiais, kad dauguma rinktųsi hibridines studijas.

Buvo nustatyta, kad tiek tarp kontaktinio, tiek tarp nuotolinio kompetencijų kėlimo būdų labiausiai vyrauja trumpi kursai, leidžiantys greitai susipažinti su pateikiama medžiaga. Analizuojant nuotolinius kompetencijų kėlimo būdus, į akis krinta aukštas socialiniuose tinkluose (*pvz., Youtube, Facebook*) pateikiamų seminarų ar konferencijų įrašų pasitelkimas. Galima daryti prielaidą, kad šis būdas pasirenkamas dėl galimybės su medžiaga susipažinti patogiu laiku.

Buvo nustatyta, kad pedagogai su migracija susijusiomis temomis labiausiai pageidautų kelti kompetencijas mokymuose, kuriuose dalintųsi „*Praktiniais patarimais dirbantiems su kitakalbiais vaikais*“ bei „*Naujos metodikos darbe su mokiniais ukrainiečiais ar migrantais iš kitų šalių*“. Su socialine įtrauktimi susijusiose temose rinktųsi „*Įtraukiojo ugdymo kūrimą*“, „*Socialinio-emocinio intelekto ugdymą*“ ir „*Kompleksinės pagalbos modeliavimą*“.

Atsakymai į kokybinį klausimą padėjo išskirti 7 esminius pedagogų poreikius: *Būtina parama kvalifikacijos tobulinimui; Kalbos barjeras; Psichologinė pagalba; Metodinė pagalba; Praktinė patirtis; Naujovės ir inovatyvūs metodai; Mokytojų krūvio sumažinimas.*

Šio tyrimo rezultatai gali būti taikomi kaip gairės švietimo politikos formuotojams bei kvalifikacinių programų pedagogams rengėjams. Nustatyti prioritetiniai nuotolinio bei hibridinio mokymosi būdai suteikia galimybę pasiekti ir atokesnes šalies vietas bei padėti kelti kompetencijas ir regionų atstovams.

Didžiulis aktyvumas dalyvaujant anketoje taip pat leidžia pagrįstai daryti prielaidas apie šio klausimo aktualumą, todėl rekomenduotume skirti daugiau dėmesio pedagogų kompetencijų klausimams darbe su migrantais.

Literatūra

- Advilonienė, Ž. (2022). Auditorinio ir nuotolinio kontaktinio mokymo(si) virtualioje erdvėje integravimo prielaidos aukštojo mokslo koleginiumi ir universitetiniu lygmeniu: Studentų požiūris ir patirtys. *Pedagogika / Pedagogy*, 147(3), 58–80. doi:<https://doi.org/10.15823/p.2022.147.3>
- Brander, P., Witte, L., Ghanea, N., Gomes, R. ir lietuviško leidimo projekto vadovas Bečys, A. (2010). *Kompasas: Žmogaus teisių ugdymo vadovas darbui su jaunimu (2nd edition (vertimas į lietuvių kalbą) ed.)*. Vilnius, Lietuva: Council of Europe Publishing | Kultūros centras „In Actio“.
- International Commission on the Futures of Education. (2021). *Reimagining our futures together: a new social contract for education UNESCO*. Prieiga internetu: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- IOM Lietuva konferencija: „Itrauki mokykla – kaip suvaldyti kultūrinę šoką“. IOM Lietuva (Director). (2022). Prieiga internetu: <https://youtu.be/DU-WZv8K0nE>
- IOM. (2013). *Tarpkultūrinio pažinimo vadovas dirbantiems su trečiųjų šalių piliečių šeimomis*. Vilnius, Lietuva
- Krachman, S. (2022). *TransformEd's first 10 years: A retrospective*. Prieiga internetu: <https://transformingeducation.org/transformeds-first-10-years-a-retrospective/>
- Kvieskienė, G., Hopkins, C., Kvieska, V. ir Kohl, K. (2022). Transformuojamojo švietimo kompetencijų modeliavimas. *Socialinis ugdymas*, 58(2), 53–80. doi:10.15823/su.2022.58.3
- Kvieskienė, G., Kvieska, V. ir Carlsburg, G. v. (2021). *Social clustering – paradigm of trust*. Berlin; Bern; Bruxelles: Peter Lang. doi:10.3726/b17624
- Migracijos departamentas prie LR VRM. (2023). *2022 m. migracijos metraštis*. Vilnius: Migracijos departamentas prie LR VRM. Prieiga internetu: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/2022_Migracijos_metrastis.pdf
- Neale, S., Spencer-Arnell, L. ir Wilson, L. (2011). *Emotional Intelligence Coaching: Improving Performance for Leaders, Coaches and The Individual*. London, England: Kogan Page Limited. Prieiga internetu: <https://www.perlego.com/book/1015279/emotional-intelligence-coaching-improving-performance-for-leaders-coaches-and-the-individual-pdf>
- NŠA. (2022). *Švietimo valdymo informacinė sistema*. Prieiga internetu: <http://svis.emokykla.lt/>
- OECD. (2019). *Švietimas Lietuvoje, šalių švietimo politikos apžvalgos*. doi:10.1787/g2g9a83c-lt
- OECD. (2020). *Transformative Competencies for 2030*. Prieiga internetu: https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/transformative-competencies/Transformative_Competencies_for_2030_concept_note.pdf
- Salamon, E., Wenno, M. T., Marlen, J. V. ir Aumaj, S. (2021). MultiInclude – supporting schools in improving their inclusion strategies. *Socialinis ugdymas*, 52(1), 6–15. doi:10.15823/su.2021.55.1
- ŠMSM. (2022). *Edukacijos forumas „Ukrainos vaikų ugdymas lietuvoje: Ieškome tyrimais grįstų sprendimų“*. Prieiga internetu: <https://www.youtube.com/watch?v=n3g9OFip3To>
- ŠMSM. (2023). *Ugdymo finansavimas – lėšos Ukrainos vaikų mokymui (tik papildomiems vaikams) ir pavėžėjimui (visiems vaikams) (lėšos iki 2022-12-31)*. Prieiga internetu:

<https://smsm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/smmsvietimas/svietimo-finansavimas-1/ugdymo-finansavimas?lang=lt>

Soto, C. J. (2021). Do links between personality and life outcomes generalize? Testing the robustness of Trait-Outcome associations across gender, age, ethnicity, and analytic approaches. *Social Psychological & Personality Science*, 12(1), 118–130. doi:10.1177/1948550619900572

Transforming education summit 2022. (2022). Prieiga internetu: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/transforming-education-summit>

Väyrynen, S. ir Paksuniemi, M. (2020). Translating inclusive values into pedagogical actions. *International Journal of Inclusive Education*, 24(2), 147–161. doi:10.1080/13603116.2018.1452989

Developing Educators for Civic Maturity and Migrant Integration

Andrius Bečys¹, Giedrė Kvieskienė²

¹ International Organization for Migration (IOM Lithuania), A. Jakšto St. 12, LT-01105 Vilnius, Lithuania
andrius.becys@gmail.com

² Vytautas Magnus University, Education Academy, T. Ševčenkos St. 31, LT-03113 Vilnius, Lithuania,
giedre.kvieskiene@vdu.lt

Annotation

The war in Ukraine has created enormous challenges for Lithuania's education system as Lithuania has received a record number of migrant and refugee pupils from Ukraine. This paper presents the results of a survey conducted by the International Organization for Migration (IOM Lithuania). The survey aims to determine which competencies educators need to develop in order to create inclusive school culture. For this purpose, representatives of the administration and teachers of Lithuanian educational institutions were interviewed. The article analyses the priorities chosen by the respondents and the most important topics presented by them. Based on the analysis of the responses of 2631 respondents working in different general education schools and pre-schools in the country, the paper highlights the priorities of missing competencies. The results revealed that many respondents prefer mixed and distance learning approaches for developing competencies. Analysis of the need for qualification programs and seminars showed that practical advice for those working with children from other languages was the most lacking topic in migration. In contrast, social inclusion was the main issue of inclusive education. The discussion highlights the interpretation of the results and their implications for the education system, and the findings are compared with the results of studies in other countries. The conclusion suggests orientations for further research.

Keywords: *intercultural communication, developing competencies, teachers, social inclusion, distance learning.*

Gauta 2023 04 22 / Received 22 04 2023
Priimta 2023 05 22 / Accepted 22 05 2023